

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ МИТНИХ ОРГАНІВ ЗА ПОСЕРЕДНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ

Данелюк В.І., військовослужбовець

Управління СБУ в Чернівецькій обл.

У статті досліджуються форми та методи контролю, що здійснюються митними органами за посередницькою діяльністю в галузі митної справи.

Ключові слова: митні органи, контроль, форма, метод, перевірка, митні посередники.

Данелюк В.И. ФОРМЫ И МЕТОДЫ КОНТРОЛЯ ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ ЗА ПОСРЕДНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ В СФЕРЕ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА / Управление СБ Украины в Черновицкой обл., Украина

В статье исследуются формы и методы контроля, которые осуществляются таможенными органами за посреднической деятельностью в области таможенного дела.

Ключевые слова: таможенные органы, контроль, форма, метод, проверка, таможенные посредники.

Daneluk. V.I. FORMS AND METHODS OF CONTROL OF CUSTOMS BODIES ON MEDIATOR ACTIVITY IN CUSTOMS SPHERE / Office of Security Service of Ukraine in Chernivtsi region, Ukraine

In the article are investigated forms and methods, that realizes of customs bodies of mediator activity in customs sphere.

Key words: customs bodies, control, form, method, check, customs mediators.

Митні органи наділені широким колом повноважень, серед яких особливе місце належить контрольній функції митних органів.

Удосконалення механізму контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи пов'язано насамперед із застосуванням форм та методів контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи. Кінцевою метою контролю митних органів України за посередницькою діяльністю в галузі митної справи є забезпечення прав і законних інтересів учасників митно-правових відносин, а також виконання ідеї служіння держави інтересам людини. Тому вимагає відповідного комплексу законодавчо закріплених дієвих механізмів для реалізації цієї ідеї, особливе місце серед яких належить формам та методам контрольної діяльності, що здійснюється митними органами за митною посередницькою діяльністю.

Стаття виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри митного та адміністративного права Академії митної служби України “Адміністративно-правові проблеми реалізації та діяльності митних органів в умовах побудови правової держави” (номер державної реєстрації № 0104U003696).

Проблемам державного контролю присвячені праці О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука. Аспекти внутрішнього відомчого контролю Державної митної служби України досліджує І. М. Коросташова. Вивченню питань контролю в сфері митних відносин присвячені роботи Ю.М. Дьоміна, Б.М. Габричидзе, С.В. Ківалова, Т.В. Корнєвої, А.В. Мазура, А.Б. Новікова, О.П. Федотова, М.Г. Шульги та ін. Разом із тим, поза увагою дослідників залишилися питання зовнішнього відомчого контролю митних органів за митною посередницькою діяльністю та безпосередньо форми та методи цієї контрольної діяльності.

Метою статті є: визначення форм та методів контрольної діяльності митних органів України за митними посередниками; класифікація форм та методів контрольної діяльності та їх характеристика; визначення проблем правового забезпечення контрольної діяльності митних органів України за митною посередницькою діяльністю.

Організаційний механізм контрольної діяльності в митній службі має свої елементи, такими елементами його функціональної частини є форми контролю, а методологічною – методи, за допомогою яких органи митної системи здійснюють зовнішній відомчий контроль.

Для визначення форм та методів контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи необхідно звернутись до визначення понять “форма” та “метод”.

Форма (лат., зовнішність, устрій) – 1. Зовнішній вигляд, обрис предмета. 2. філос. Всякий зовнішній вираз якого-небудь змісту. Тобто це зовнішнє виявлення будь-якого змісту [1], спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; суворо встановлений порядок у будь-якій справі [2].

Метод (від грецьк. *methodos* – шлях, спосіб дослідження, навчання, викладу) – сукупність прийомів й операцій пізнання й практичного перетворення дійсності; спосіб досягнення певних результатів у пізнанні й практиці. Застосування того або іншого методу детермінується метою пізнавальної або практичної діяльності, предметом вивчення або дії й умовами, у яких здійснюється діяльність [3]. Метод – це спосіб пізнання явищ; прийом або система прийомів, що застосовуються в якій-небудь галузі діяльності [2], сукупність засобів або операцій практичного чи теоретичного пізнання дійсності [1].

Огляд наукової літератури дає підстави для висновку про відсутність однозначності у визначеннях форм та методів контролю, а іноді і видів контролю. Так, В.Ф. Журко і В.Б. Ястребов зазначають, що “форми та методи, як відомо, – поняття не ідентичні ні за суттю, ні за призначенням. Для кожного з них є характерним виконання власних, строго визначених функцій. Форма контролю – це конкретне поєднання особливостей його організації та здійснення, взаємозв’язку і взаємодії прийомів контролю з метою виявлення й розкриття певного змісту” [4, 151].

У цьому плані багато в чому аналогічну за характером точку зору має і В.М.Гарашук, він визначив, що форма – це зовнішній прояв (результат) конкретних контрольних або наглядових процесуальних та організаційних дій, який зримо виявляється в певних актах за результатами діяльності перевіряючих, а метод – сукупність конкретних процесуальних дій, які передують формальному закріпленню результатів [5, 163]. Усе сказане з цього приводу наочно свідчить, що без форми не може бути ніякого змісту, а метод являє собою спосіб реалізації компетенції органів контролю і в цій ролі він відображає зміст діяльності органів контролю [6, 87]. Це узгоджується як з точкою зору О.Ф. Андрійко, що під методом в управлінській діяльності розуміє способи, шляхи або засоби досягнення поставлених цілей, вирішення завдань, що виникають [7, 81], так і з твердженням І.М. Коросташової, яка пише, що “у процесі контролю форма та метод фактично є двома його взаємопов’язаними сторонами” [8, 74].

Таким чином, можна стверджувати, що форма – це трансформація формулювання завдання або функції контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи, що представляє зовнішній прояв контрольних та організаційних дій, а метод – це способи та засоби виконання завдань та функцій контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи.

У зв’язку з тим, що об’єктом контролю за посередницькою діяльністю є діяльність митних посередників, ми можемо сформулювати поняття форми зовнішнього контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи.

Так, формою зовнішнього контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи є комплекс заходів, що спрямовані на досягнення певної мети (а саме забезпечення дотримання суб’єктами посередництва митного законодавства), поставленої перед суб’єктами контролю, що виявляється зовнішньому прояві контрольних та організаційних дій, у змісті та сутності контролю.

Форма зовнішнього відомчого контролю в митній службі – це зовнішній вияв практичного виконання завдань і функцій суб’єктів контрольної діяльності митної служби, яка пов’язана із системою прийомів та засобів контрольної діяльності та підкоряється певній організації.

У зв’язку з неоднозначністю та різноманітністю поглядів, у правовій науці, існує потреба в подальшому розвитку знань про форми, методи та види контролю.

Для подальшого дослідження форм та методів контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи звернемось до класифікації форм, видів та методів контролю, що зустрічаються в юридичній літературі.

Форми контролю поділяють на звітні та фактичні. До основних форм звітного контролю зараховуються усні та письмові звіти, довідки, пояснювальні записки, акти, а до форм прояву фактичного контролю: перевірки, ревізії, рейди, огляди, інвентаризацію, проведення експертизи [6, 88].

Також у літературі зустрічаються і інші форми контролю: обстеження, аналіз [4, 156], огляд, обшук [5, 17] перевірка виконання, інспектування, спостереження, лабораторний аналіз, проби, інвентаризація та ін. [8].

Визначення нових форм контролю, зокрема моделювання, програмно-цільовий підхід [9, 15], інформованість [7, 88], ініціативний фінансовий контроль [10, 248] потребує подальших наукових досліджень з метою з'ясування застосування цих форм контролю в зовнішній контрольній діяльності митних органів України. Адже, на нашу думку, теоретично можна припустити застосування цих методів у контрольній діяльності митних органів, у тому числі за митними посередниками. Окремо слід розглядати таку форму контролю, як митний аудит.

У зв'язу з тим, що предметом нашого дослідження є саме контроль за посередницькою діяльністю в галузі митної справи з'ясуємо, які саме форми і методи використовуються органами митної служби для зовнішнього відомчого контролю за митними посередниками.

У процесі здійснення зовнішнього контролю митною службою за посередницькою діяльністю в галузі митної справи застосовуються такі форми фактичного контролю як: перевірка, інвентаризація, обстеження, інспектування, перевірка виконання, ознайомлення зі станом справ на місцях, моніторинг. А також можна визначити такі звітні форми зовнішнього контролю, як усні так і документальні, які ще можна назвати інформуванням (наприклад, це може бути інформація від суб'єкта митної посередницької діяльності у вигляді телефонного повідомлення, листа, статистичного звіту; довідки; акта тощо).

Слід також зазначити, що в наукових роботах, присвячених контролю, нерідко поняття методу, виду та форми контролю ототожнюються. Слід погодитись, що "ревізія", "перевірка", "огляд", "обшук" та інші можуть розглядатися водночас і як форма, і як метод діяльності контролюючого органу, хоча, зрозуміло, що абсолютної тотожності між ними немає [5, 17]. Існують певні класифікації форм, видів та методів контролю, але їх розгляд не відповідає меті даного підрозділу нашої роботи. Тому наведемо класифікацію методів контролю, що застосовуються для контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи.

Методами контрольної діяльності органів митної служби за посередницькою діяльністю в галузі митної справи можна визначити систему прийомів та способів, що застосовуються відповідними суб'єктами (митними органами України, а також іншими контролюючими, правоохоронними органами у відповідності до компетенції в разі проведення спільних контрольних заходів), що реалізуються у вигляді дій після вивчення об'єкта контролю.

Проаналізуємо один із основних методів контролю, що застосовуються для контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної справи. Так, відповідно до діючої правової бази основним методом контрольної діяльності, який використовується митними органами для контролю за митними посередниками, є перевірка.

Для визначення поняття „перевірка” звернемось до тлумачного словника української мови. Перевірка – це контроль, аналіз, що здійснюється для встановлення відповідності реального стану речей, документів, проектів, товарів, виконання службових доручень, поведінки необхідному стандарту, встановленим вимогам, правилам [3].

Проте в Законі України “Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні” від 26 січня 1993 року поняття визначено наступним чином: “перевірка – це обстеження і вивчення окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації” [11].

Перевірка як метод контролю здійснюється митними органами з окремих питань фінансово-господарської діяльності на підставі документів, необхідних для митних формальностей: звітних, балансових і видаткових. У ході її проведення виявляються порушення митного законодавства та фінансової дисципліни та намічаються заходи по усуненню негативних наслідків та притягненню винних осіб до юридичної відповідальності.

Для характеристики перевірки як методу діяльності звернемось до класифікації перевірок, що існує в юридичній літературі.

Як правило, перевірки класифікують на поточні та тематичні. Поточні контрольні перевірки є способом оперативного контролю конкретних операцій господарської діяльності, що не потребує застосування складних організаційно-правових методик. Тематичні перевірки є заходом поточного господарського контролю виконання суб'єктами господарювання фінансових і господарських операцій (використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів). Тематичні перевірки схожі з поточними, але вони проводяться по більш широкому

колу показників із застосуванням методів економічного аналізу, залученням фахівців різного профілю [12, 15 – 16].

Наступним різновидом перевірок, що застосовуються митними органами за митними посередниками, є планові та позапланові виїзні перевірки. Поняття планової, позапланової виїзної перевірки, а також невиїзної документальної перевірки суб'єктів господарювання наведено Наказі Державної податкової адміністрації України “Порядок оформлення результатів невиїзних документальних перевірок з питань дотримання податкового валютного та іншого законодавства” від 10.08.2005 року № 327 [12].

Суб'єктами здійснення контролю у формі планової, позапланової виїзної перевірки, а також невиїзної документальної перевірки суб'єктів господарювання відповідно до вищезазначеного наказу визначені лише податкові органи, однак суб'єктами проведення таких контрольних заходів є також і митні органи.

Так, наприклад, Державна митна служба України як орган ліцензування посередницької діяльності митного брокера здійснює контроль за додержанням ліцензіатами Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера в межах своїх повноважень здійснює шляхом проведення планових і позапланових перевірок [13].

Слід погодитись із поняттями планової, позапланової виїзної перевірки, а також невиїзної документальної перевірки суб'єктів господарювання, які запропоновані О.П.Федотовим: “Планова виїзна перевірка – це перевірка суб'єкта господарювання спеціалізованим державним фінансово-контролюючим органом чи оперативно-розшуковим підрозділом правоохоронних органів (при узгодженні із органом державної податкової служби) щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування, сплати ним податків, зборів, обов'язкових платежів), а також законності розпорядження, наявності і подальшого обігу об'єктів матеріального світу, яка (планова виїзна перевірка) передбачена у плані роботи вказаних органів і підрозділів і проводяться за місцем знаходження такого суб'єкту господарювання або за місцем розташування об'єкта (об'єктів) права власності, стосовно якого проводиться така перевірка” [14, 15].

У зв'язку із застосуванням митними органами таких методів контрольної діяльності, як планова, позапланова виїзна перевірка, а також невиїзна документальна перевірка, що здійснюється митними органами за суб'єктами митного посередництва, існує потреба в законодавчому закріпленні права митних органів щодо застосування цих методів контрольної діяльності та подальших наукових досліджень цієї тематики.

Контрольна функція митних органів має важливе значення для забезпечення як економічних інтересів держави, так і законності та правопорядку в митній царині. Зовнішній відомчий контроль здійснюється митними органами за суб'єктами митної посередницької діяльності в певних формах та із використанням різноманітних методів. Форма контрольної діяльності митних органів за митними посередниками є зовнішнім проявом контрольних та організаційних дій, які реалізуються в певних процесуальних документах за результатами діяльності суб'єктів контролю, а метод – сукупність прийомів та способів, які спрямовані на виконання завдань контрольної діяльності. Класифікувати форми та методи контрольної діяльності можна за різними підставами. Правове забезпечення контролю митних органів України за діяльністю митних посередників має важливе значення для захисту інтересів усіх учасників митних відносин. Тому важливо закріпити на рівні Митного кодексу України методи контролю, які можуть застосовуватись митними органами за митними посередниками та визначити правовий статус суб'єктів контрольної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой энциклопедический словарь [ред.-упоряд. А.М.Прохорова]. – 2-е изд., переработ. и доп. – М: Большая энциклопедия. – Санкт-Петербург: Норинт, 1998. – 1287 с.
2. Новий Тлумачний словник української мови у чотирьох томах: 42 000 слів; [ред.-уклад. В.В. Яременко, О.С. Сліпушко]. – К.: Аконіт, 2000. – 3690 с.
3. Тлумачний словник української мови / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnuk.net>.

4. Журко В.Ф. Внутриведомственный контроль и социалистическая собственность: [науч. издан.] / В.Ф.Журко, В.Б.Ястребов. – М.: Финансы, 1980. – 192 с.
5. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Гаращук Володимир Миколайович. – Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 412 с.
6. Шнейдер Х.Х. Контроль в советском государственном управлении (по материалам Эстонской ССР): автореф. дис... докт. юрид. наук. Тарту: Изд-во Тарт. ун-та, 1974. – 105 с.
7. Андрийко О.Ф. Контроль в демократическом государстве: проблемы и тенденции: [моногр.] / О.Ф. Андрийко – К.: Наукова думка, 1994. – 166 с.
8. Коросташова І.М. Організаційно-правові засади контролю в митній службі України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Коросташова І.М. – К., 2006. – 209 с.
9. Клишко М.И. Контроль в системе советского государственного управления: автореф. дис...к-та юрид. наук: 12.00.02 / Акад. обществ. наук при ЦК КПСС – М., 1985. – 20 с.
10. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: [моногр.] / Л.А. Савченко. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 407 с.
11. Про Державну контрольно-ревізійну службу в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. // Відомості Верховної Ради, 1993 № 13. – Ст. 111.
12. Федотов О.П. Перевірка фінансово-господарської діяльності суб'єктів ЗЕД з боку митних органів України: організаційно-правові аспекти / О.П. Федотов // Митна справа. – 2006. – № 3. – С. 12 – 27.
13. Порядок оформлення результатів невізних документальних перевірок з питань дотримання податкового валютного та іншого законодавства: Наказ Державної податкової адміністрації України від 10.08.2005 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua>.
14. Про затвердження порядку контролю за додержанням ліцензіатами Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного брокера: Наказ Державної митної служби України від 30 листопада 2009 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua>

УДК 347.99 (477)

ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Ігонін Р.В., к.ю.н., доцент

Національний університет державної податкової служби України

У даній статті розглядається проблема визначення правової природи Державної судової адміністрації. Увага акцентується на виконавчо – розпорядчій природі діяльності цього органу державної влади. На основі проведеного дослідження формулюються висновки, щодо місця Державної судової адміністрації в системі поділу державної влади.

Ключові слова: Державна судова адміністрація, судова влада, виконавча влада

Игонин Р.В. ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СУДЕБНОЙ АДМИНИСТРАЦИИ / Национальный университет государственной налоговой службы Украины, Украина

В данной статье рассматривается проблема определения правовой природы Государственной судебной администрации. Внимание акцентируется на исполнительно - распорядительной природе деятельности этого органа государственной власти. На основе проведенного исследования формулируются выводы, касающиеся места Государственной судебной администрации в системе разделения государственной власти.

Ключевые слова: Государственная судебная администрация, судебная власть, исполнительная власть.